

LINDA MARIA LAAKSONEN – SUVI JOKILA

Lukion opintojen ohjaajien ja valmennuskurssitoimijoiden episteemiset kietoumat korkeakoulutukseen hakeutumisessa

Laaksonen, Linda Maria – Jokila, Suvi. 2023. LUKION OPINTOJEN OHJAAJIEN JA VALMENNUSKURSSITOIMIJOIDEN EPISTEMISET KIETOUMAT KORKEAKOULUTUKSEEN HAKEUTUMISESSA. *Kasvatus* 54 (5), 481–492.

Tarkastelemme tässä tutkimuksessa lukion opinto-ohjausta ja yksityisiä valmennuskurssitoimijoita ja kysymme, miten opinto-ohjauksen, yksityisten toimijoiden ja korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvän tiedon kietoumat rakentuvat lukioiden arjessa. Analysoimme kolmessa suomalaisessa lukiossa vuosina 2019–2021 tuotettuja etnografisia tutkimusaineistoja. Abduktiivisen analyysin keskiössä olivat kohtaamiset, joissa opinto-ohjaajat toimivat yksityisten valmennuskurssitoimijoiden kanssa osana omaa ohjaustyötänsä. Kuvaamme näitä kietoumia neljän erilaisen tilanteen kautta: 1) yksityisen valmennuskurssitoimijoiden vierailut lukiolla, 2) opinto-ohjaajien omat vierailut erilaisissa yksityisen valmennuskurssitoimijoiden opinto-ohjaajille kohdennetuissa tapahtumissa, 3) yksityisten valmennuskurssitoimijoiden tarjoamat materiaalit ja 4) yksityiset valmennuskurssitoimijat osana ohjaustilanteita (puheessa). Näissä kohtaamisissa opinto-ohjaajat neuvottelivat korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvästä tiedosta, joka rakentuu julkisen lukiokoulutuksen rajojen yli. Opinto-ohjauksen ja yksityisten valmennuskurssitoimijoiden suhteet muodostuivat moninaisissa yhteistyöverkostoissa. Yksityisiä ja julkisia toimijoita tarkasteltaessa tulisi siirtyä yksityinen-julkinen-jaottelusta tarkastelemaan tilanteita, joissa nämä toimijat tulevat yhteen ja neuvottelevat oman toiminnan ja korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvän tiedon rajoista. Tutkimus tuottaa uutta tietoa yksityisten toimijoiden, heidän tuottaman tiedon ja opinto-ohjaajien välisiin suhteisiin.

Asiasanat: etnografia, kietouma, lukio, opinto-ohjaus, valmennuskurssi, yksityinen

Johdanto

Opinto-ohjauksella on pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnan kontekstissa keskeinen asema tukemassa koulutussiirtymää (Haug, Hooley, Kettunen & Thomsen 2020). Vuoden 2021 lukiouudistuksen yhteydessä opinto-ohjausta lisättiin tavoitteena sujuvoittaa siirtymää lukiossa korkeakoulutukseen (Opetushallitus 2019). Suomessa opinto-ohjauksen järjestämisestä ja rahoituksesta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö (Toni & Vuorinen 2020), mutta yksityisten toimijoiden on havaittu olevan toiminnallaan osa toisen asteen koulutusta ja ohjausta (esim. Kosunen, Inkinen, Haltia & Jokila 2022a; Kosunen, Niemi & Laaksonen 2022b). Erilaiset yksityiset ja kaupalliset toimijat ovat nykyään yhä näkyvämmän mukana koulua ja koulutusta koskevien palveluiden ja tuotteiden tarjoamisessa. Viimeaikaisessa tutkimuksessa huomio on kiinnittynyt yksityisten toimijoiden ja julkisen koulutusjärjestelmän suhteisiin sekä siihen, miten ne muovaavat sitä, mitä ymmärrämme julkisella koulutuksella (Hogan & Thompson 2020; Kosunen 2023; Lubienski, Yemini & Maxwell 2022; Seppänen, Kiesi, Lempinen & Nivanaho 2023).

Kansainvälisesti vertaillen yksityisten toimijoiden rooli suomalaisessa koulutusjärjestelmässä on vielä vähäinen jopa Pohjoismaisessa vertailussa (Dovemark ym. 2018), mutta yksityisten ja julkisten toimijoiden suhteet ovat jatkuvassa muutoksessa ja niiden tarkastelu on entistä tärkeämpää. Suomessa yksityisiä toimijoita on tarkasteltu ohjauksen kentällä siellä muodostuvien moniammatillisten verkostojen kautta (Toiviainen & Brunila 2021). Uusia toimijoita ohjauksen kentällä ovat muun muassa Ohjaamo-palvelut, jotka tarjoavat yhteistyöalustan julkisille, yksityisille ja kolmannen sektorin toimijoille (Valtakari ym. 2020). Opinto-ohjauksen kentälle yksityiset toimijat ovat tulleet tarjoamalla erilaisia julkista koulutusjärjestelmää täydentäviä tuotteita ja palveluita (Rinne & Raudasoja 2022; Toni & Vuorinen 2020).

Yksityisiä valmennuskursseja on Suomessa tutkittu runsaasti korkeakoulutukseen ha-

keutumisen osalta (ks. mm. Ahola, Asplund & Vanhala 2017; Kosunen ym. 2022a). Toistaiseksi tutkimuskentän katveeseen ovat kuitenkin jääneet toisen asteen opinto-ohjauksen suhteet yksityisiin valmennuskurssitoimijoihin ja opinto-ohjaajien hyödyntämät yksityisten toimijoiden tarjoamat episteemiset rakenteet, kuten korkeakoulutukseen hakeutumiseen ja ylioppilaskirjoituksiin valmistautumiseen liittyvä tieto sekä se, kuinka yksityiset toimijat tulevat lukioissa osaksi julkisen koulutuksen arkea. Yksityisten toimijoiden tarkastelu lukion opinto-ohjauksessa on merkittävää, sillä viimeaikainen tutkimus on osoittanut valmennuskurssitoimijoiden laajentaneen markkinaansa kohti lukiokoulutusta (Kosunen ym. 2022a).

Tarkastelemme tässä artikkelissa yksityisiä valmennuskurssitoimijoita, lukion opinto-ohjausta ja korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvää tietoa ajassa, jolloin korkeakoulujen opiskelijavalinnat ovat uudistuneet. Näitä valmennuskurssitoimijoiden ja opinto-ohjauksen käytänteissä tapahtuvia kohtaamisia korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvän tiedon äärellä kutsumme kietoumiksi ja tarkastelemme niitä sosiomateriaalisesta näkökulmasta (Barad 2007; Fenwick & Landri 2012; ks. myös Jokila, Filippou & Jolkkonen 2023). Kietouma (*entanglement*, Hohti & Paananen 2019; ks. myös Jokila, Filippou & Jolkkonen 2023) on Baradin (2007) käsite, joka korostaa erilaisten sosiomateriaalisten toimijoiden olemassaolon keskinäistä erottamattomuutta.

Lukion opinto-ohjauksen ja yksityisten toimijoiden lisäksi tarkastelemme korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvää tietoa toimijana (ks. Alasuutari 2018). Tämä korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvä tieto voi olla esimerkiksi erilaisten esitteiden ja lukiovierailuiden muodossa. Keskitymme erityisesti kysymyksiin episteemisestä tarpeesta ja siihen linkittyvästä episteemisestä auktoriteetista. Tarkasteltaessa korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvää tietoa opinto-ohjauksessa tiedon tarve muuttuvien opiskelijavalintakriteerien ajassa oli ilmeinen (ks. myös Kosunen ym. 2022a). Koulutuspolitiikkaa ja siihen kietou-

tuvia politiikkatoimia etetään, ja ne todellistuvat monin tavoin erilaisissa konteksteissa, kuten lukiodien arjessa. Episteeminen auktoriteetti on tietoon kytkeytyvää vaikutusvaltaa, esimerkiksi vaikutusvaltaa siihen, mitä pidetään oikeana tai relevanttina tietona (Alasuutari 2018).

Tarkastelemme yksityisiä valmennuskurssi-toimijoita osana niitä kietoutumia, joissa korkeakoulutusta ja siihen hakeutumiseen liittyvää tietoa tuotetaan ja joissa siitä neuvotellaan. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Miten opinto-ohjauksen, yksityisten toimijoiden ja korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvän tiedon kietoumat rakentuvat lukion arjessa?
2. Millaisia episteemisiä tarpeita lukion opinto-ohjauksen arjessa muotoutuu korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyen?
3. Miten opinto-ohjaajan episteeminen auktoriteetti rakentuu opinto-ohjauksen arjessa suhteessa valmennuskurssitoimijoihin?

Yksityisten toimijoiden ja opinto-ohjauksen suhteet: Sosiomateriaalinen näkökulma

Yksityisten ja kaupallisten toimijoiden yhteyttä julkiseen koulutukseen on tarkasteltu aiemmin niiden välisten suhteiden kautta (ks. mm. Ball & Youdell 2008; Gutiérrez, Lupton, Carrasco & Rasse 2023; Hogan & Thompson 2020; Mertanen & Brunila 2023; Seppänen, Lempinen, Nivanaho, Kiesi & Thrupp 2020). Suomessa on käytetty eduekosysteemin käsitettä havainnoimaan julkisten (mukaan lukien valtiovallan) toimijoiden ja yksityisten edtech-yritysten keskinäisiä verkostoja (Seppänen ym. 2020). Myös tarkasteltaessa yksityisiä markkinoita kokonaisuutena on havaittu, miten toimijat eri tavoin suhtautuvat ja reagoivat valmennuskurssimarkkinoihin (Jokila, Haltia & Kosunen 2021). Koulutuksen sisäistä ja ulkoista yksityistymistä sekä koulutuksen piiloista yksityistymistä (Ball & Youdell 2008) on niin ikään tutkittu (Kosunen 2018). Pehmeän yksityistymisen käsitteen (Cone & Brøgger 2020)

avulla pystytään tarkastelemaan yksityisiä toimijoita osana julkista järjestelmää sen sijaan, että yksityiset toimijat nähtäisiin siitä erillisinä.

Kansainvälisessä tutkimuksessa yksityisten toimijoiden roolia on tarkasteltu myös koulutussiirtymiin liittyen. Yksityisen tutoroinnin on havaittu kohdentuvan tukemaan valinta- ja loppukokeisiin osallistumista etenkin konteksteissa, joissa koulutussiirtymät ovat kilpailullisia (Bray 2021; Gupta 2022). Tällöin yksityisellä tutoroinnilla tavoitellaan kilpailuetua suhteessa muihin hakijoihin. Suomessa tutkimus (ks. mm. Ahola ym. 2017; Jokila ym. 2019) on kuvannut maksullisia valmennuskursseja korkeakoulutukseen hakeutuvien ja kursseille osallistujien näkökulmasta sekä keskustellut koulutuksellisesta tasa-arvosta ja sen suhteesta maksulliseen valmennuskurssimarkkinaan. Yksityiset valmennuskurssitoimijat vaikuttavat rakentavan koulutussiirtymissä markkinaansa erityisesti kilpailullisuuden perustalle tarjoamalla erilaista maksullista lisäopetusta ja opetusmateriaaleja tukemaan hakuja (ks. esim. Bray 2021; Kosunen 2018). Vähemmälle huomiolle on kuitenkin jäänyt yksityisten toimijoiden ja koulun välinen tiedonkulku osana erilaisia toimijoiden verkostoja.

Sosiomateriaalinen tarkastelu tarjoaa relationaalisen lähestymistavan opinto-ohjauksen ja yksityisten valmennuskurssitoimijoiden suhteiden tarkasteluun, sillä sen tavoitteena ei ole erotella sosiaalisia toimijoita materiaalisista toimijoista (Decuypere & Simons 2016). Näin yksityisten ja julkisten toimijoiden rinnalla yhtäläisinä toimijoina nähdään erilaiset materiaaliset seikat, esimerkiksi korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvä tieto (Fenwick & Landri 2012; ks. Alasuutari 2018). Vaikka opinto-ohjaus nähdäänkin onnistuessaan ohjattavan ja ohjaajan välisenä dialogisena vuorovaikutuksena eikä pelkkänä tiedon välittämisenä (ks. Onnismaa 2007; Vehviläinen 2014), on mahdollista tarkastella hakuvaiheen tietoa, joka voi olla keskiössä yksityisten valmennuskurssitoimijoiden ja opinto-ohjaajien suhteiden muodostumisessa. Etnografinen tutkimus mahdollistaa yksityisten toimijoiden

tarkastelun koulun arjen käytännöissä (Brehm 2019; Gupta 2021) ja julkisten toimijoiden, kuten opinto-ohjaajien, moninaisten roolien tarkastelun sekä julkisina että yksityisinä toimijoina (ks. Cone 2022).

Yksityisten ja julkisten toimijoiden välillä kulkee erilaista tietoa, ja toimijat vetävät eri tavoin rajoja oman episteemisen toimijuutensa kanssa (Papanastasiou 2017). Aiemmassa tutkimuksessa episteemistä auktoriteettia on käsitteellistetty jonkin verran (esim. Alasuutari 2018; Kruglanski ym. 2005). Tutkimuksessa (Papanastasiou 2017) on havaittu, että koulun rehtorit pitävät kiinni omasta tiedollisesta auktoriteetistaan suhteessa heitä taloudellisesti tukeviin yksityisiin rahoittajiin. Episteemisen auktoriteetin voidaan myös ymmärtää kytkeytyvän opinto-ohjaajan autonomiaan julkisen koulutuksen asiantuntijana, joka koulun arjessa valikoi, suodattaa ja tarjoaa opiskelijoille korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvää tietoa. Episteemistä auktoriteettia on mahdollista tarkastella esimerkiksi korkeakoulutukseen hakeutumisessa tiedon, opinto-ohjauksen, yksityisten toimijoiden ja lukion arjen väleissä muodostuvina kietoutumina.

Menetelmät

Tutkimusaineisto ja -menetelmä

Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus ja sen täytäntöönpano etnografisten kenttäjaksojen aikana loi ajallisen kontekstin tutkimuksemme. Tuotimme tämän tutkimuksen aineiston vuosina 2019–2021 osana Yksityistyminen ja korkeakoulutukseen pyrkiminen -tutkimushanketta. Etnografisista kenttäkouluista kaksi sijaitsi pääkaupunkiseudulla ja kolmas pienemmällä paikkakunnalla eteläisessä Suomessa. Pääkaupunkiseudulla sijaitsevien lukioden läheisyydessä toimi useita korkeakouluja ja valmennuskurssiyrityksiä, ja niiden opiskelijat tulivat monista eri kaupungeista ja asuinalueilta, pääosin pääkaupunkiseudulta. Pienemmällä paikkakunnalla sijaitseva lukio oli suhteellisesti maantieteellisesti kauempana erilaisista korkeakouluista ja valmennuskurssitoimijois-

ta. Sen opiskelijat tulivat lähialueilta ja kauempaa läheisistä asuinkunnista, ja kenttäkoulu oli monelle opiskelijalle heidän lähin lukio.

Tuotimme tutkimusaineiston kolmessa etnografisessa kenttäkoulussa, joista ensimmäinen kirjoittaja (Laaksonen) tuotti aineiston kahdessa koulussa (35 + 26 kenttäpäivää) ja toinen kirjoittaja (Jokila) yhdessä (30 kenttäpäivää). Etnografisen kenttäjakson aikana osallistuimme kunkin lukion arkeen vuoden ajan vuosina 2019–2021. Etnografisia kenttämuistiinpanoja oli yhteensä 91 kenttäpäivältä, ja ne sisältivät kuvauksia koulun arjen tapahtumista sekä alustavia analyttisiä huomioitamme (ks. Lappalainen 2007). Tuotimme aineistot omilla kenttäkouluillamme itsenäisesti vierailematta toistemme kenttäkouluilla. Kirjasimme kenttämuistiinpanot ylös koulupäivien aikana lukioilla ja puhtaaksi kirjoitimme ne tietokoneella mahdollisuuksien mukaan heti koulupäivän päätteeksi. Lukioden arkea havainnoidessamme seurasimme erityisesti opinto-ohjauksen kursseja, ohjauskeskusteluja ja erilaisia korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyviä tilaisuuksia kouluilla.

Kenttämuistiinpanojen lisäksi aineisto koostui kenttäkoulujen opinto-ohjaajien etnografisista haastatteluista (n=4). Haastatteluista kolme toteutti ensimmäinen kirjoittaja ja yhden toinen kirjoittaja. Etnografisissa haastatteluissa keskityimme opinto-ohjauksen rooliin, siinä tapahtuneisiin muutoksiin, korkeakoulutukseen hakeutumiseen ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin sekä koulun arkeen ja valmennuskursseihin. Haastattelimme opinto-ohjaajia osana etnografista kenttäjaksoa. Haastattelut toteutimme puolistrukturoituna teemahaastatteluina. Nauhoitimme ne ja litteroimme tekstimuotoon. Haastattelut olivat kestoltaan 57–99 minuuttia.

Ymmärrämme haastattelut luonteeltaan kenttämuistiinpanoista erottamattomana etnografisena aineistona ja analysoimme niitä yhdessä kenttämuistiinpanojen kanssa. (Ks. Lappalainen 2007.) Haastatteluissa keskustelimme opinto-ohjaajan työnkuvasta ja arjesta lukioilla. Keskityimme erityisesti opinto-ohjauksessa

tapahtuneisiin koulutuspoliittisiin muutoksiin ja uudistuksiin, korkeakoulutukseen hakeutumiseen ja yksityisiin valmennuskurssitoimijoihin. Haastatellut opinto-ohjaajat olivat kaikki koulutukseltaan päteviä opinto-ohjaajia, jotka olivat tehneet työtänsä jo useampia vuosia. Jokainen kenttäkoulu oli edustettuna haastatteluissa.

Noudatimme tutkimuksen eri vaiheissa hyvää tieteellistä käytäntöä (TENK 2012). Haimme tutkimuksen toteuttamiselle luvat tutkittavista kaupungeista, minkä jälkeen neuvotelimme sisäänpääsyn kentälle erikseen jokaisen lukion rehtorin kanssa ja lukioiden päivittäisessä arjessa yhdessä opettajien, opinto-ohjaajan sekä opiskelijoiden kanssa. Jokaiselta tutkimukseen osallistuvalla saimme kirjallisen suostumuksen osallistua tutkimukseen. Haastatteluiden yhteydessä on lisäksi kerätty erillinen, kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumisesta. Etnografisen tutkimusotteen mukaisesti painotimme sisäänpääsyneuvotteluissa refleksiivisyyttä: pyysimme esimerkiksi lupaa osallistua tunneille ja tutkimuksesta kommunikointiin osallistujille (ks. Lappalainen ym. 2007). Tutkimusaineisto on anonymisoitu kauttaaltaan ja mahdolliset tunnistetiedot poistettu.

Analyysin kuvaus

Analyysimme keskiössä olivat opinto-ohjaajien ja yksityisten valmennuskurssitoimijoiden kohtaamiset lukion arjessa. Kenttämuistiinpanoja ja haastatteluja analysoimme abduktiivisella otteella (Tavory & Timmermans 2014), jolla tarkoitetaan empiirisen aineiston ja teoreettisten käsitteiden limittäistä luentaa. Lisäksi analyysimme oli episodivetoinen: tarkastelimme tutkimusteemaamme liittyviä niin kutsuttuja episodeja eli ajallisesti ja paikallisesti rajattavia tilanteita, jotka erottuvat aineistosta (ks. Lappalainen 2007, 122–123; myös Salo 1999; Strandell 1994). Lähdimme analyysissa liikkeelle keskinäistä keskusteluumme painottaen ja aktiivisesti tavoitellen yhdessä tuotettua analyysiä.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa koodasimme aineistosta episodeja, jotka liittyivät yk-

sityisiin koulutustoimijoihin ja opinto-ohjaukseen, joihin rajasimme aineiston jatkoanalyysin (Coffey & Atkinson 1996). Aineiston rajaamisen jälkeen kävimme aineistoa läpi yhdessä keskustellen ja käsitteellistäen sekä tarkensimme koodaamisessa käytättämiämme pääkoodeja. Analyysin edetessä tarvitsimme lisää käsitteellisiä työkaluja kenttäkouluilla havaitsemiemme yksityisten ja julkisten toimijoiden hienovaraisen kytkentöjen sekä niihin liittyvien episteemisten käytäntöjen analysoimiseksi. Sosiomateriaalinen lähestymistapa ja kietouman käsite mahdollistivat yksityisten ja julkisten toimijoiden analyttisen tarkastelun niin, että korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvä tieto nähtiin yhtäläisenä toimijana yksityisen ja julkisten toimijoiden rinnalla (Barad 2007; ks. myös Alasuutari 2018; Fenwick & Landri 2012). Käytännön analyysityössä tarkastelimme kietoumia toisistaan riippumattomina ja erottamattomina (ks. Barad 2007, ix). Tämänkaltainen lähestymistapa osaltaan haastoi monesti käytetyn dikotomisen kahtiajaon yksityisten ja julkisten koulutustoimijoiden välillä: analyysimme tuloksena oli yksityisten ja julkisten toimijoiden sekä korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvän tiedon kietoumia. Kietoumat ovat luonteeltaan verkostomaisia, eikä niiden tarkkarajainen tunnistaminen tai eristäminen ole mahdollista (Barad 2007; ks. myös Lappalainen 2007). Näin ollen kietoumat tuli ymmärtää tilanteisina ja lukioiden arjessa rakentuvina.

Valmennuskurssitoimijoiden ja opintojen ohjauksen kietoumat

Episteeminen tarve korkeakoulutukseen hakeutumiseen oli keskeisesti rakentamassa yksityisten valmennuskurssitoimijoiden ja opinto-ohjauksen kietoumia; lukioiden opinto-ohjauksessa painottui tarve ajankohtaiselle ja ohjauksessa hyödynnettävälle tiedolle. Tätä tietoa tarjosivat erilaiset julkiset ja yksityiset tahot. Episteeminen auktoriteetti puolestaan liittyi kysymyksiin siitä, kuka tarjoaa tietoa ja kenen tietoa julkisen lukiokoulutuksen opinto-

ohjauksessa käytetään. Näkyvimpiä yksityisiä toimijoita lukioiden arjessa tähän kytkeytyen olivat valmennuskurssitoimijat. Lukioiden arjessa kietoumat olivat hyvin arkisia ja usein rakentuneet osaksi koulun opetus- ja ohjauskäytänteitä.

Kietoumat olivat kuvattavissa neljän erilaisen tilanteen kautta, ja niissä yksityiset toimijat olivat läsnä ohjauksellisissa tai ohjaukseen liittyvissä tilanteissa: 1) yksityisen valmennuskurssitoimijoiden vierailut lukiolla, 2) opinto-ohjaajien omat vierailut erilaisissa yksityisen valmennuskurssitoimijoiden opinto-ohjaajille kohdennetuissa tapahtumissa, 3) yksityisten valmennuskurssitoimijoiden tarjoamat materiaalit ja 4) yksityiset valmennuskurssitoimijat osana ohjaustilanteita (puheessa). Kahdessa ensimmäisessä kietoumassa opinto-ohjaajat olivat vuorovaikutuksessa yksityisten toimijoiden kanssa, kun taas kahdessa jälkimmäisessä yksityiset toimijat osallistuivat tarjoamallaan tiedolla tai siirtyivät osaksi ohjausta esimerkiksi viittauksilla heidän palveluihinsa.

Episteemiset tarpeet lukioiden opinto-ohjauksessa

Opinto-ohjaajien kuvauksissa korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvä tieto oli sidoksissa koulutuspoliittisiin uudistuksiin, ja se nähtiin luonteeltaan muuttuvana. Erityisesti siirtymä todistusvalinnan painottamiseen valintakriteerinä herätti keskustelua ja epävarmuutta opiskelijavalintakriteerien tulevaisuudesta. Läpi kenttäjaksojen kiinnitimme kaikilla kenttäkouluillamme huomiota siihen, kuinka opiskelijat ja opinto-ohjaajat olivat lukioiden arjessa erityisen kiinnostuneita ylioppilastutkinnon arvosanojen merkityksen kasvamisesta korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Opinto-ohjaajien tarve saada oikeaa ja ajantasaista tietoa sekä välittää sitä opiskelijoille korostui; liikkeellä oli paljon erilaista tietoa ja epävarmuutta esimerkiksi sen suhteen, mihin todistusvalinnan arvosanat asettuisivat ensimmäisessä uudistuksen jälkeisessä opiskelijavalinnassa keväällä 2020. Seuraavassa haas-

tattelukatkelmassa opinto-ohjaaja 1 kuvaa tiedon luonnetta ja haasteita ajankohtaisen tiedon kommunikoimiseksi lukiolaisille:

Parhaimmillaan on käynyt niin, et tokalla sanoin opiskelijoille jotain ja seuraavana vuonna se olikin jo muuttunut. Et se on ollut ihan erikoista (nauraa) toivon että se rauhoittuisi vähän, koska se kuormittaa kyllä kaikkia [...] kun tulee uudistus se edellyttää aikamoisen määrän työtä, että se saadaan käytännön tasolle. Ja sit ohjauksen näkökulmasta pitää itse perehtyä ja varoa sanojaan, että mitä sanoo opiskelijoille, jos se pian muuttuukin. Pitää hakea kultaista keskietä niin, että opiskelijat saa tietoa, mutta etteivät he varaa itseään liikaa sen tiedon varaan, jos se muuttuukin.

Opinto-ohjaaja 1 viesti näin jatkuvaan korkeakoulujen opiskelijavalintojen muutokseen kytkeytyvistä haasteista, joiden kautta tarve päivittää omaa ja opiskelijoille välitettävää tietoa nousi oleelliseksi. Ajankohtaisen ja oikean tiedon saaminen ei kuitenkaan ollut aina yksinkertaista, kuten opinto-ohjaaja kuvasi kenttämuistiinpanokatkelmassa opinto-ohjauksen kurssilta (2019):

Opinto-ohjaaja avaa luokalle heijastetulle valkokankaalle kansallisen korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvää tietoa tarjoavan verkkosivun ja alkaa esitellä sitä. Opo: 'tämä verkkosivu on tästä lähtien hajan paras kaveri. Tätä pitää lukea todella tarkasti, että mitkä on sua kiinnostavia koulutuksia.' Luokassa kuuluu hiljaista pulinaa. Opo kehoittaa opiskelijoita hiljennämään ja keskittymään tunnin kulkuun. Opo avaa esille linkkiliistan, jossa on listattuna yhteishaussa haettavat koulutukset. Opo: 'mä en luota ihan täysin tähän, oon huomannut, että joskus se jättää esimerkiksi hakutoiminnoissa jotakin koulutuksia pois, joten sanon, että tähän pitäisi tulla ne kaikki koulutukset. [...] No, tää on nyt vähän taas tää kun tää ei ole niin täydellinen kuin sen pitäisi, eli jos laittaa tähän pohjakoulutukseksi vain lukio, niin silti tänne jää kyllä osa noita maistereita.'

Kaikilla kenttäkouluilla opinto-ohjaajat kertoivat oppitunneilla, kuinka eräästä kansallisesta korkeakoulutukseen hakeutumiseen koskevaa tietoa tarjoavasta verkkosivusta puuttui joita-

kin tietoja ja kuinka osa tiedosta oli vaikeasti saavutettavaa, vanhentunutta tai jopa virheelistä. Opinto-ohjaajat kertoivat etsivänsä ajankohtaista tietoa moninaisista lähteistä työ- ja vapaa-ajallaan hyödyntäen laajasti erilaisia verkostoja ja lähteitä kaupallisilta ja ei-kaupallisilta toimijoilta. Yksi opinto-ohjaajista (opinto-ohjaaja 4) kertoi esimerkiksi hyödyntävänsä yksityisen valmennuskurssitoimijan julkaisemaa mainoslehteä, sillä lehti oli hyvä sen tarjoaman kootun korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvän tiedon vuoksi. Opinto-ohjaaja 4 kuitenkin teki haastattelussaan eron itse käyttämäänsä tietoon ja julkisen koulutuksen edustajana luokkahuoneessa käyttämäänsä tietoon sekä toisaalta opiskelijoille välittämäänsä tietoon.

Julkisen koulun tilojen ulkopuolella tapahtuvissa kohtaamisissa opinto-ohjaajat kuvasivat suhdettaan yksityisiin toimijoihin vapaammaksi, ja he osallistuivat esimerkiksi erilaisiin kaupallisten toimijoiden opinto-ohjaajille suuntaamiin tilaisuuksiin. Osallistumisen tavoitteena oli kerryttää ajankohtaista tietoa korkeakoulutukseen hakeutumisesta. Seuravassa haastattelukatkelmassa opinto-ohjaaja 4 kuvaa opinto-ohjauksessa tarvittavan tiedon hakemista ja päivittämistä:

Haastattelija: Mistä haet tietoa sinun ohjaukseen?

Opinto-ohjaaja: No, aika paljon yrittää lukea kaikkea, ihan niin kuin mediasta

(---) luotettavia lähteitä. Sitten on kaikki koulutukset, mitä saa ja mitä viestejä tulee, korkeakoulujen sivut. Mun mielestä tosi paljon pitää seurata aikaa. Että sanomalehtiä juuri. Että olla niin kuin kiinni siinä mitä tapahtuu maailmalla, työelämää seurata. Että kaikkea mitä nuorten elämässä liikkuu. Ei tässä voi paikalleen jäädä.

Haastattelija: Onko tämä osa sinun työpäiväsi?

Opinto-ohjaaja: Kyllä mulla se tapahtuu vapaa-aikana enemmän. [...] Ennen koronaa kun päästiin koulutuksiin [...] tykkäsin niissä käydä. Tällaisissa opoille tarkoitettuisa, korkeakouluinfot ja kaikki mitä amiskin järjesti, nyt niitäkään ei ole voinut olla. Ne on sitten työpäivän aikana, mutta sitten nää muut niin, on nää opinto-ohjaajien sosiaalisen median sivustot, missä julkaistaan kaikkea.

Kaikki opinto-ohjaajat kuvasivat tarpeelliseksi saada korkeakoulukseen hakeutumiseen liittyen ajankohtaista ja oikeaa tietoa, jonka päivittäminen tiedon muuttuvan luonteen vuoksi oli oleellista etenkin ajassa, jolloin koulutuspoliittiset uudistukset muovasivat korkeakoulutukseen hakeutumista. Tiedon päivittäminen jäi pitkälti opinto-ohjaajien selvitetäväksi. Episteemisen tarpeen täyttämiseksi opinto-ohjaajat hyödynsivät niitä toimijoita, joilta he katsoivat löytävänsä selkeimmän ja hyödynnettävimmän tiedon. Yhtenä tiedon tuottajatahona olivat valmennuskurssitoimijat.

Episteeminen auktoriteetti lukioiden opinto-ohjauksen arjessa

Lukioiden arjessa näkyvimpiä opinto-ohjauksen ja yksityisten valmennuskurssitoimijoiden kohtaamisia olivat erilaiset markkinointi- ja infotilaisuudet, joita yksityiset valmennuskurssitoimijat tulivat pitämään koulun tiloihin opiskelijoille. Kouluilla järjestettävien tilaisuuksien lisäksi opinto-ohjaajat osallistuivat heille suunnattuihin tapahtumiin, joissa valmennuskurssitoimijat esittelivät muun muassa korkeakoulujen opiskelijavalintoja ja niiden uudistuksia. Opinto-ohjaajat kertoivat, kuinka pitivät yksityisten valmennuskurssitoimijoiden tarjoamaa tietoa luotettavana, sillä yksityisten toimijoiden markkina perustui tähän tietoon. Opinto-ohjaajat kuitenkin kuvasivat, että he tunnistivat heille suunnattujen kouluilla pidettävien tilaisuuksien kytkeytyväksi valmennuskurssien markkinointiin. Tästä esimerkkinä opinto-ohjaaja 1 kuvasi opinto-ohjaajille suunnattuja tilaisuuksia ”opojen voitteiltpäiviksi”. Kenttämuistiinpanon (2019) oheisessa aineistokatkelmassa opinto-ohjaaja 1 tuo yksityisiltä valmennuskurssitoimijoilta samaansa tietoa julkisen koulutuksen opinto-ohjauksen tunnille tällaista voitteiltpäivää seuraavalla viikolla:

Opinto-ohjaaja avaa kaupallisen valmennuskurssitoimijan nettisivut ja alkaa esitellä niitä opiskelijoille: Opinto-ohjaaja: 'Mä en ole millään lailla tämän valmennuskurssiyhteyden suuntaan kallellaan, koros-

tan omaa puolueettomuuttani tässä, mutta mä näytän täältä yhden esimerkin siitä, mikä on musta hyvää materiaalia niin opiskelijoille kuin opoillekin. Täällä on monelta alalta julkaistu tällainen video, missä käydään läpi valintakokeiden aiempia materiaaleja. Esimerkiksi tässä analyysi psykologian tilastokokeesta viime vuonna. Opo avaa videon linkin.

Lukioiden arjessa kaikki opinto-ohjaajat suodattivat omalla episteemisellä auktoriteetillaan erilaista korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvää tietoa opiskelijoille. Samalla yhteys yksityiseen toimijaan kuitenkin saattoi jäädä epäselväksi, sillä opinto-ohjaaja joko kertoi tai oli kertomatta tekemistään tiedon alkuperää koskevista päätöksistä. Edellä esitetystä aineistokatkelmassa opinto-ohjaaja käytti yksityisten valmennuskurssitoimijoiden tuottamaa tietoa osana opinto-ohjauksen tuntia ja sanoitti opiskelijoille, kuinka tieto on lähtöisin yksityisiltä toimijoilta. Samalla opinto-ohjaaja rajasi omaa asemaansa julkisen koulutuksen edustajana ja episteemisenä auktoriteettina suhteessa yksityisiin valmennuskurssitoimijoihin.

Kenttämuistiinpanon (2019) edellä esitetystä aineistokatkelmassa neuvoteltiin opiskelijoille mahdollisesti tärkeästä korkeakoulutukseen hakeutumisen tiedosta, ja tätä tietoa oli tarjolla myös julkisen koulutuksen ulkopuolella. Näin opinto-ohjaajat ikään kuin lainaavat yksityisten toimijoiden tietoa (ks. Alasuutari 2018). Esitellyään valmennuskurssitoimijan sivuja ja sieltä löytyvää opiskelijoita mahdollisesti hyödyttävää ilmaiseksi saatavilla olevaa tietoa, opinto-ohjaaja 1 avasi kriittisen keskustelun kehottaen jokaista opiskelijaa pohtimaan, mikä on kunkin oma suhde valmennuskurssiin. Opinto-ohjaaja johdatteli keskustelua ja esitti objektiivisiä faktoja kurssiin liittyen. Erontekoa rakennettiin erityisesti taloudellisesta näkökulmasta: opinto-ohjaaja esitteli opiskelijoille maksuttomia valmennuskurssitoimijoiden materiaaleja ja kehotti suhtautumaan kriittisesti siihen, onko opiskelijan tarpeellista osallistua valmennuskurssille.

Etnografisen kenttäjakson aikana oli tilanteita, jolloin lukioilla vieraili erilaisia koulun

ulkopuolisia toimijoita esittelemässä tietoa korkeakoulutuksesta ja työelämästä. Osa vierailijoista oli kouluilla yksityishenkilöinä kertomassa omasta urapolustaan, osa puolestaan edusti erilaisia instituutioita tai kaupallisia toimijoita, kuten korkeakouluja tai yksityisiä valmennuskurssitoimijoita. Yksityisistä toimijoista esimerkiksi valmennuskurssitoimijat näkyivät jokaisen kenttäkoulun arjessa niin vierailujen kuin erilaisten koululle tuotujen esitteiden ja mainosjulisteiden muodossa.

Yksityisten toimijoiden pääsy kouluille ei kuitenkaan ollut itsestään selvää, vaan siitä neuvoteltiin julkisen koulutuksen edustajien, useimmiten opinto-ohjaajien, kanssa. Näin opinto-ohjaajilla oli omien oppituntien ja muun kouluilla järjestettävän toiminnan suhteen episteeminen auktoriteetti. Opinto-ohjaajat hyödynsivät ohjauksessa erilaisista lähteistä saatavaa tietoa samalla kuitenkin rajaten ja suodattaen sitä. Lukioiden opinto-ohjaajat vetivät episteemisiä rajoja suhteessa siihen, minkälainen tieto koettiin tarpeelliseksi korkeakouluhakua suunnittelevalle lukiolaiselle, kuten opinto-ohjaajan 1 haastattelukatkelmasta käy ilmi:

Aiemmin me enemmän pyydettiin sinne tunneille, mutta kun niitä [oppitunteja] on niin vähän niin siinä on aina se riski, että jos sinne tulee huono vierailija, tai siis sillai... niin sit siinä tulee sellanen 'apua et tähän meni nyt aikaa tunnista'. niin siinä pitää olla aika varma, että kenet sinne pyytää. Se on hyvä, että ne on sit vapaaehtoisia ja siihen ei mene aikaa tunnista jos se ei olekaan hyvä.

Opinto-ohjaaja 1 kuvaa, kuinka opinto-ohjauksen kurssien tuntimäärä oli rajallinen, mikä rajasi mahdollisten vierailijoiden määrää. Samalla opinto-ohjaajan kuvauksesta käy ilmi opinto-ohjaajan oma rooli julkisen koulutuksen ammattilaisena ja kurssisisältöjen muovaajana. Sisällöllisesti kaikki opinto-ohjaajat tekivät rajanvetoa kaikille tarjottavasta pakollisten kurssikertojen sisällöistä sekä vapaaehtoisesta lisätiedosta erilaisten infojen, kirjallisten tietopakettien ja alaesitysten muodossa.

sa, jolloin opiskelijat saivat itse valita itselleen oleelliseksi koetun tiedon. Opinto-ohjaaja 1 kertoi lisäksi haastattelussa, että erilaiset toimijat tarjoutuivat vierailemaan kouluilla, mutta opinto-ohjaajat myös itse aktiivisesti ottivat yhteyttä erilaisiin toimijoihin.

Kaikki opinto-ohjaajat kuitenkin korostivat vierailijoiden merkitystä ja sitä, kuinka vierailijat oman alansa asiantuntijoina pystyivät tarjoamaan opiskelijoille ajankohtaista ja tärkeää tietoa. Kenttämuistiinpanojemme analyysin mukaan yksityisten toimijoiden pääsy julkisen koulutuksen tiloihin osaltaan hämärsi julkisen ja yksityisen koulutuksen rajaa. Yksityisillä toimijoilla ei kuitenkaan ollut suoraa sisäänpääsyä julkiseen koulutukseen, vaan se tuli neuvotella julkisen koulutuksen edustajien eli opinto-ohjaajien kanssa. Nämä neuvottelut osaltaan korostivat julkisen ja yksityisen koulutuksen välistä eroa.

Kahdenkeskisissä ohjauskeskusteluissa opinto-ohjaaja saattoi viitata yksityisiin valmennuskurssitoimijoihin ja heidän tarjoamaan tietoon, etenkin mikäli opiskelija oli kiinnostunut hakemaan hakupainealalle, kuten lääketieteellisen opintoihin. Seuraavassa kenttämuistiinpanossa (2020) ohjaukseen tullut opiskelija pohti hakemista oikeustieteelliseen, ja hakupaikkojen eroja pohdittiin opinto-ohjaajan johdolla: ”Opinto-ohjaaja ja opiskelija käyvät läpi hakuvaihtoehtoja. Opo hyödyntää eräältä valmennuskurssifirmalta saamaansa esitettä, jossa kerrotaan eri kaupunkien pisterajoista.” Yksityisten valmennuskurssitoimijoiden tarjoama numeerinen tieto (aiemmat hakutilastot ja arvio tulevasta pisterajoista) siirtyi osaksi julkisen koulutuksen ohjausta, kun samalla monisteissa oli yksityisen tiedon tuottajan tiedot logoineen. Näin yksityiset valmennuskurssitoimijat siirtyivät hienovaraisesti osaksi ohjausta samalla hämärtäen rajaa julkisen ja yksityisen välillä.

Yksityisten valmennuskurssitoimijoiden markkinan näkökulmasta asiakkaiksi muodostuivat yksityiset kuluttajat eli opiskelijat ja heidän perheensä. Kenttäkoulujen opinto-ohjaajat, kuten opinto-ohjaaja 3 seuraavassa haastattelukatkelmassa, kuvasivat valmennus-

kurssien kuitenkin olevan aihe, josta opiskelijoiden kanssa keskustellaan osana kouluilla tapahtuvaa ohjausta:

Joillekin ne [valmennuskurssit] sopii ja joillekin sit taas ei. Jos opiskelija kysyy, niin me keskustellaan niistä ja voin ottaa sen esille, mutta en markkinoi välttämättä mitään yhtä ja sitten myöskin kerron (valmennuskurssitarjoajan nimen), mikä on ilmainen. Mutta se [valmennuskurssi] ei välttämättä sovi kaikille, joku ahdistuu siitä kun kaikki 300 istuu siellä salissa ja kaikki hakee samaan ja sekin on vain yksi satsi. Osa ahdistuu ja osa kokee hyvänä verkostoitua ja yhdessä opettelun. Että se on niin paljon kiinni... Antaa rytmiä jos on kokeet mihin lukee, mut osa haluaa tehdä sitä itse. Mulla ei oikein ole mitään selkeää kantaa, et älkää missään nimessä menkö tai menkää kaikki. Et mulle tärkein on esillä yhdenvertaisesti. Ja just nimenomaan kysytään et kannustako menemään vai etkö ja sit me käydään sitä keskustelua. Sit on [yksityisten valmennuskurssitoimijoiden] abikursseja, meidän opiskelijat käy niitä kyllä kanssa.

Opinto-ohjaaja 3 kuvasi kurssille osallistumista lopulta opiskelijan omana päätöksenä. Opinto-ohjaus nähdään tällöin nimenomaan ohjauksena eikä valmiiden vastausten antamisena (ks. Vehviläinen & Souto 2021). Opinto-ohjaajan asema julkisen koulutuksen asiantuntijana kuitenkin korostui opiskelijoiden kysyessä opinto-ohjaajan mielipidettä tai vahvistusta osallistua tai olla osallistumatta kurssille. Näin ollen opinto-ohjaajalla oli episteesmistä auktoriteettia suhteessa valmennuskurssisiin huolimatta siitä, että kurssin ostopäätös oli yksityisen kurssitoimijan ja opiskelijan välinen asia sekä siitä, että kurssi ostettiin julkisen koulutuksen ulkopuolella. Koska valmennuskurssimarkkina linkittyi vahvasti korkeakoulutukseen hakeutumiseen ja ylioppilaskirjoituksiin valmentautumiseen, opinto-ohjaajat kuitenkin kuvasivat, ettei kurssien sivuuttaminen ollut vaihtoehto.

Pohdinta

Julkisten ja yksityisten toimijoiden väliset suhteet koulutuksen kentällä ovat olleet kasvavan

kiinnostuksen kohteena. Olemme tarkastelleet tässä tutkimuksessa kyseistä suhdetta lukioissa rakentuvina yksityisten valmennuskurssitoimijoiden, opinto-ohjauksen ja korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvän tiedon kietoumina. Sosiomateriaalinen näkökulma mahdollisti suhteen tarkastelun huomioiden materiaallisen ulottuvuuden (Barad, 2007; Fenwick & Landri 2012; ks. Alasuutari 2018), joka rakentui korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvän tiedon ympärille. Keskeytimme yksityisten toimijoiden ja julkisen koulujärjestelmän tarkasteluun lukion arkipäivän kontekstissa. Etnografisen aineistomme analyysi osoitti julkisen opinto-ohjauksen ja yksityisten toimijoiden suhteiden moninaisuuden.

Havaitsimme, että korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvä tieto oli keskeisesti rakentamassa yksityisten valmennuskurssitoimijoiden ja opinto-ohjauksen kietoumia (Alasuutari 2018; Fenwick & Landri 2012). Kietoumat rakentuivat sekä erilaisten suorien kohtaamisten kautta että epäsuorasti ohjaustilanteissa käytetyn tiedon hyödyntämisenä. Nämä erilaisissa tilanteissa rakentuvat kietoumat toivat esille tarkastelemiemme suhteiden moninaisuuden ja sen, kuinka kietoumat rakentuivat lukioiden arjessa yksityisten valmennuskurssitoimijoiden ja opinto-ohjaajien vuorovaikutuksen lisäksi myös tiedon ja siihen liittyvien viittausten kautta. Tämänkaltaisen mikroanalyysi auttaa ymmärtämään toimijoiden ja heihin liittyvien episteemisten rakenteiden suhteita lisäten näin tietoa julkisten ja yksityisten toimijoiden moninaisista suhteista.

Opinto-ohjauksen suhteet yksityisiin toimijoihin rakentuvat tutkimuksemme tuloksien perusteella hienovaraisten neuvotteluiden, rajanvetojen ja moninaisten verkostojen kautta (ks. Seppänen ym. 2020). Opinto-ohjaajien hienovaraisissa kytkennöissä yksityisiin toimijoihin vaikuttaa olevan kyse ensisijaisesti korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvistä episteemisten tarpeen ja auktoriteerin kysymyksistä. Julkisen koulutuksen osana ja sen rinnalla on mahdollista käyttää yksityisten

toimijoiden tarjoamaa tietoa osana julkiseen korkeakoulutukseen hakeutumisesta.

Analyysimme osoitti opinto-ohjaajien ja yksityisten valmennuskurssitoimijoiden neuvottelevan episteemisestä tarpeesta ja rajanvedoista korkeakoulutukseen hakeutumiseen liittyvän tiedon osalta. Opinto-ohjaajilla oli työssään tarve ja kiinnostusta hakea ohjaukseen liittyvää ajankohtaista ja oikeaa tietoa. Opiskelijavalintauudistus näytti lisänneen tarvetta erilaiselle tiedolle, jota opinto-ohjaajat hankkivat ja päivittivät oman työnsä ohessa. Tähän tiedonhankintaan hyödynnettiin moninaisia lähteitä, joista tarkastelemamme valmennuskurssit olivat yksityisistä toimijoista keskeisimpiä. Vaikka ohjaus on muutakin kuin tietojen jakamista (ks. esim. Onnismaa 2007), tutkimuksemme juuri korkeakoulun hakeutumiseen liittyvä tieto näyttäytyi opinto-ohjauksen kannalta keskeisenä.

Yhtenäiselle ja oikealle tiedolle korkeakoulutukseen hakeutumisesta nähtiin lukioissa tarvetta, ja yksityiset valmennuskurssitoimijat pyrkivät osaltaan vastaamaan tähän tarpeeseen. Valmennuskurssitoimijat vaikuttivat hyödyntävän tiedon ja kokemusten asymmetrisyyttä erityisesti opiskelijavalintauudistuksen aikana (Callon & Muniesa 2005): he tarjosivat hakeutumiseen liittyvää ajankohtaista ja tiivistettyä tietoa opinto-ohjaajien käyttöön. Valmennuskurssitoimijat pääsivät tiedon tarjoamisen varjolla lukioihin, joissa ne piiloisesti markkinoivat itseään; toisaalta opinto-ohjauksessa heidän tarjoamansa tieto koettiin myös hyödylliseksi. Havaitsimme kuitenkin myös, että opinto-ohjaajat pitivät kiinni omasta episteemisestä auktoriteetistaan (Papanastasiou, 2017) ja pohtivat rajojaan suhteessa valmennuskurssitoimijoihin. Yksityisten toimijoiden tarjoamaa tietoa käytettiin silloin, kun se koettiin ohjaustyön ja oppilaan näkökulmasta hyödyllisenä.

Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen painottaessa yhä enemmän ylioppilastutkinnon roolia valintakriteerinä lukion ylioppilaskokeisiin ja opintoihin valmentavat yksityiset toimijat voivat mahdollisesti tule-

vaisuudessa olla kiinteämmin kiinni lukioiden opetuksessa ja episteemisissä rakenteissa. Yksityiset valmennuskurssitoimijat tarjoavat myös ylioppilaskokeisiin valmentavia kursseja ja lukio-opintoihin liittyvää yksityistä tutorointia (ks. Kosunen ym. 2022a). Tulevaisuudessa olisi tärkeää tarkastella lukion opinto-ohjauksen ja yksityisen toimijoiden osalta sitä, minkälaiseksi niiden rooli osana lukion arkea muodostuu. Julkisen koulutuksen yksityiselle puolelle asettamat rajat eivät ole pysyviä ja tarkkarajaisia, eikä niitä voida neuvotella dikotomisessa suhteessa toisiinsa. Todellisuudessa rajanveto yksityisen ja julkisen välillä on häilyvä ja rakentuu lukioiden arjessa sen pohjalta, miten yksityiset ja julkiset koulutustoimijat mielletään. Yksityisiä koulutustoimijoita tarkasteltaessa on tärkeää huomioida yksityistä ja julkista koulutusta laajempi konteksti (ks. Cone & Brøgger 2020): mihin erilaista tietoa tarvitaan, ja minkälainen merkitys tiedon alkuperällä lopulta on toiminnan kannalta?

Lähteet

- Ahola, S., Asplund, R. & Vanhala, P. 2017. Pääseekö yliopistoon, jos käy valmennuskurssin? Alustavia havaintoja. *Tiedepoliittikka* 42 (2), 58–61.
- Alasuutari, P. 2018. Authority as epistemic capital. *Journal of Political Power* 11 (2), 165–190. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2018.1468151>
- Ball, S. J. & Youdell, D. 2008. Hidden privatisation in public education. Bryssel: Education International.
- Barad, K. 2007. Meeting the universe halfway. *Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Durham, NC: Duke University Press.
- Bray, M. 2021. Shadow education in Europe: Growing prevalence, underlying forces, and policy implications. *ECNU Review of Education* 4 (3), 442–475. <https://doi.org/10.1177/2096531119890142>
- Brehm, W. 2019. Historical memory and educational privatisation: A portrait from Cambodia. *Ethnography and Education* 14 (1), 34–50. <https://doi.org/10.1080/17457823.2017.1387065>
- Callon, M. & Muniesa, F. 2005. Peripheral vision: Economic markets as calculative collective devices. *Organization Studies* 26 (8), 1229–1250. <https://doi.org/10.1177/0170840605056393>
- Coffey, A. J. & Atkinson, P. A. 1996. *Making sense of qualitative data: Complementary research strategies*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cone, L. 2022. Teachers on the market: Professional relations, desires, and ambiguities in digital teacher-to-teacher economies. *Teachers and Teaching* 28 (6), 742–756. <https://doi.org/10.1080/13540602.2022.2098272>
- Cone, L. & Brøgger, K. 2020. Soft privatisation: Mapping an emerging field of European education governance. *Globalisation, Societies and Education* 18 (4), 374–390. <https://doi.org/10.1080/14767724.2020.1732194>
- Decuypere, M. & Simons, M. 2016. On the critical potential of sociomaterial approaches in education. *Teoría de la Educación. Revista Interuniversitaria* 28 (1), 25–44. <https://doi.org/10.14201/teoredu20162812544>
- Dovemark, M., Kosunen, S., Kauko, J., Magnúsdóttir, B., Hansen, P. & Rasmussen, P. 2018. Deregulation, privatisation and marketisation of Nordic comprehensive education: Social changes reflected in schooling. *Education Inquiry* 9 (1), 122–141. <https://doi.org/10.1080/20004508.2018.1429768>
- Fenwick, T. & Landri, P. 2012. Materialities, textures and pedagogies: Socio-material assemblages in education. *Pedagogy, Culture & Society* 20 (1), 1–7. <https://doi.org/10.1080/14681366.2012.649421>
- Gupta, A. 2021. Teacher-entrepreneurialism: A case of teacher identity formation in neoliberalizing education space in contemporary India. *Critical Studies in Education* 62 (4), 422–438. <https://doi.org/10.1080/17508487.2019.1708765>
- Gupta, A. 2022. A 'shadow education' timescape: An empirical investigation of the temporal arrangements of private tutoring vis-à-vis formal schooling in India. *British Journal of Educational Studies* 70 (6), 771–787. <https://doi.org/10.1080/00071005.2021.2024137>
- Gutiérrez, G., Lupton, R., Carrasco, A. & Rasse, A. 2023. Comparing degrees of 'publicness' and 'privateness' in school systems: The development and application of a public-private index. *Journal of Education Policy* 38 (3), 500–520. <https://doi.org/10.1080/02680939.2022.2059574>
- Haug, E. H., Hooley, T., Kettunen, J. & Thomsen, R. 2020. Setting Nordic career guidance in context. Teoksessa E. H. Haug, T. Hooley, J. Kettunen & R. Thomsen (toim.) *Career and career guidance in the Nordic countries*. Career development series 9. Leiden: Brill, 1–20. <https://doi.org/10.1163/9789004428096>
- Hogan, A. & Thompson, G. 2020. *Privatisation and commercialisation in public education: How the public nature of schooling is changing*. Lontoo: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429330025>
- Hohti, R. & Paananen, M. 2019. Miten pitkä on "kohta"? Ajan virta ja kietoumat koulussa ja päiväkodissa. *Kasvatus* 50 (1), 34–46.
- Jokila, S., Filippou, K. & Jolkkonen, A. 2023. Vastuuta ja vapautta: Kansainvälisten yliopisto-opiskelijoiden uudelleen muotoutuva opiskeluarki covid-19-pandemian alussa. *Kasvatus* 54, 74–87. <https://doi.org/10.33348/kvt.130125>
- Jokila, S., Haltia, N. & Kosunen, S. 2021. Market-making practices of private tutoring in Finland: Commercialization of exam preparation for admission to higher education. *ECNU Review of Education* 4 (3), 590–614. <https://doi.org/10.1177/2096531120956666>

- Kosunen, S. 2018. Access to higher education in Finland: Emerging processes of hidden privatization. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy* 4 (2), 67–77. <https://doi.org/10.1080/20020317.2018.1487756>
- Kosunen, S. 2023. The homology between the private and the public fields in higher education. *British Journal of Sociology of Education* 44 (2), 276–290. <https://doi.org/10.1080/01425692.2022.2145930>
- Kosunen, S., Inkinen, A., Haltia, N. & Jokila, S. 2022a. Tarjonta ja kysyntä valmennuskurssimarkkinoilla opiskelijavalintauudistuksen aikana. *Kasvatus* 53 (1), 63–78. <https://doi.org/10.33348/kvt.113945>
- Kosunen, S., Niemi, A.-M. & Laaksonen, L. M. 2022b. Class, migrant background and misrecognition of capital in the university admission. *Ethnography and Education* 17 (4), 368–388. <https://doi.org/10.1080/17457823.2022.2089534>
- Kruglanski, A. W., Raviv, A., Bar-Tal, D., Raviv, A., Sharvit, K., Ellis, S., Bar, R., Pierro, A. & Mannetti, L. 2005. Says who? Epistemic authority effects in social judgment. *Advances in experimental social psychology* 37, 345–392. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(05\)37006-7](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(05)37006-7)
- Lappalainen, S. 2007. Havainnoista kirjoitukseksi. Teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T. Kanckunen, E. Lahelma & T. Tolonen (toim.) *Etnografia metodologiana. Lähtökohdana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 113–133.
- Lubienski, C., Yemini, M. & Maxwell, C. (toim.) 2022. The rise of external actors in education: Shifting boundaries globally and locally. Bristol: Policy Press.
- Mertanen, K. & Brunila, K. 2023. Vanhanaikainen, joustamaton ja välinpitämätön koulutus? Koulutusmarkkinat ja yritykset nuorten koulutuksen pelastajina Suomessa. *Kasvatus* 54 (1), 51–63. <https://doi.org/10.33348/kvt.127186>
- Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö: Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.
- Opetushallitus. 2019. Lukiokoulutus uudistuu vuonna 2021 – mikä muuttuu lukiossa? Opetushallituksen julkaisuja 11/2019. Helsinki: Opetushallitus.
- Papanastasiou, N. 2017. Practices of boundary-work in the collaboration between principals and private sponsors in England's academy schools. *Journal of Educational Policy* 32 (1), 82–99. <https://doi.org/10.1080/02680939.2016.1230785>
- Rinne, S. & Raudasojä, A. 2022. Finland: Vocational guidance in Finland. Teoksessa C. Enoch, C. Krause, R. Garcia-Murias & J. Porath (toim) *Vocational guidance in Europe*. Cham: Springer, 53–65.
- Salo, U.-M. 1999. Ylös tiedon ja taidon ylämäkeä. Tutkielma koulun maailmoista ja järjestyksistä. *Acta Universitatis Lappeensis* 24. Lapin yliopisto.
- Seppänen, P., Kiesi, I., Lempinen, S. & Nivanaho, N. 2023. Business around comprehensive schooling. Teoksessa M. Thrupp, P. Seppänen, J. Kauko & S. Kosunen (toim.) *Finland's famous education system: Unvarnished insights into Finnish schooling*. Singapore: Springer, 137–153. https://doi.org/10.1007/978-981-19-8241-5_9
- Seppänen, P., Lempinen, S., Nivanaho, N., Kiesi, I. & Thrupp M. 2020. Edu-bisnes peruskoulussa: Kohti ”eduekosysteemiä”. *Kasvatus* 51 (2), 95–112.
- Strandell, H. 1994. Sociala mötesplatser för barn. Aktivitetsprofiler och förhandlingskultures på daghem. Helsinki: Gaudeamus.
- Tavory, I. & Timmermans, S. 2014. *Abductive analysis: Theorizing qualitative research*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012>. (Luettu 30.11.2023.)
- Toiviainen, S. & Brunila, K. 2021. Emerging multi-professional assemblages of precision guidance producing the resilient and future-oriented citizen. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance* 2 (1), 1–13. <http://doi.org/10.16993/njtcg.28>
- Toni, A. & Vuorinen, R. 2020. Lifelong guidance in Finland: Key policies and practices. Teoksessa E. H. Haug, T. Hooley, J. Kettunen & R. Thomsen (toim.) *Career and career guidance in the Nordic countries. Career development series 9*. Leiden: Brill, 127–146.
- Valtakari, M., Arnkil, R., Eskelinen, J., Mayer, M., Nyman, J., Sillanpää, K., Spangar, T., Ålander, T. & Yli-Koski, M. 2020. Ohjaamot – monialaista yhteistyötä, vaikuttavuutta ja uutta toimintakulttuuria: Monialaisen yhteistyön vaikuttavuus nuorten työllistymistä edistävissä palveluissa. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:13*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-932-5>
- Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas: Yhteistyössä kohditi toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus.
- Vehviläinen, S. & Souto, A.-M. 2021. How does career guidance at schools encounter migrant young people? Interactional practices that hinder socially just guidance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance* 22, 449–466. <https://doi.org/10.1007/s10775-021-09467-2>

*Saapunut toimitukseen: 30.11.2022
Hyväksytty julkaistavaksi: 19.9.2023*

Tutkimustyötä on rahoittanut Koneen säätiö 87-47672.